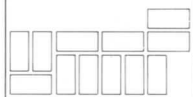

utrechts
monumenten
fonds

STEEN- GOED

Grijsesteijn

NR. 18, APRIL 1994

Foto voorpagina:

Oudegracht 319/321 op de noordhoek van de Geertestraat in 1983.

(Foto dienst Gemeente Utrecht)

Foto boven tekst op blz. 1:

De naam van het huis geschilderd op de bovenlijst van de deurpartij.

(Foto Ans Wigbold)

"STEEN-GOED" is een uitgave van

STICHTING HET UTRECHTS MONUMENTENFONDS

Dorstige Hartsteeg 21

3512 NV Utrecht

tel. 030 - 31 17 61

postrekening 427215

Het Utrechts Monumentenfonds is een beherende en restaurerende instelling van monumentale woonhuizen in Utrecht.

Voor minimaal f 10,- per jaar of f 250,- ineens is men begunstiger van de stichting. Men ontvangt dan het Jaarverslag, "STEEN-GOED", de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen en excursies.

Grijsesteijn

Het huis Grijsesteijn Oudegracht 319/321, onderscheidt zich van de omringende huizen door zijn opvallende gevel. Dit bijzonder uiterlijk kreeg het omstreeks 1930, toen men de gevel in 17e eeuwse stijl heeft teruggebracht. Nu zouden we dat niet meer zo doen. Ongetwijfeld hadden we de aardige 19e eeuwse winkelpui gehandhaafd, maar in die tijd hing men nog andere opvattingen aan over restauratie.

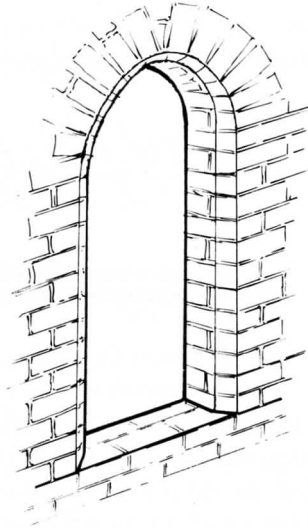
Hoewel aangeduid met twee huisnummers is het gebouwd als één huis dat al vroeg (in 1588) in twee woningen was onderverdeeld. Ook Geertestraat 1, een derde woning met een eigen ingang, was er "gehorich" aan en maakt er ook nu nog deel van uit. Bouwkundig vormen de woningen één geheel. Op het ogenblik zijn ze opgedeeld in vijf wooneenheden (zie de tekeningen op blz. 16 en 17).

Op 1 februari 1978 werd het huis gekocht door Het Utrechts Monumentenfonds dat in het jaar 1984 herstelwerkzaamheden liet uitvoeren. Deze bestonden uit het restaureren van de achtergevel en de zijgevel. Dat was hoogst noodzakelijk want met name de achtergevel vertoonde een gevaarlijke kromming en dreigde in te storten. De zuidgevel aan de zijde van de Geertestraat en de achtergevel werden ontleisterd en hierbij kwamen resten en sporen van oude ramen te voorschijn.⁽¹⁾ Een algehele restauratie vond nog niet plaats. Zo werd het plan om de asbestbeschietsing van de kap te vervangen door een houten beschot niet uitgevoerd omdat daarvoor geen subsidie werd gegeven.

Wel kreeg Oudegracht 321 (begane grond en eerste verdieping) in 1992 een opknabbeurt. Bij het afbikken van een tussenmuur ontdekte men een oud houten kozijn en een stenen rondboognis. Deze nis is voor een kaarsnis wat te groot, namelijk breed 63 cm, hoogste

punt 155 cm. en haar vorm is ook anders. Waarschijnlijk hebben we te maken met een raamopening.

Er is nog even gedacht dat het een lavabo-nis zou zijn, een middeleeuwse "vaste wastafel". In zo'n nis hing een keteltje met water; meestal zaten er twee tuiten aan. In de bodem van zo'n nis zat dan een gat voor de afvoer van het gebruikte water, hier echter niet aanwezig. Ook de geringe diepte van de nis wijst eerder in de richting van een muuropening.

De muur waarin deze nis zit heeft een opvallende dikte, zeker voor een binnenmuur, namelijk 40 cm. Daarom rijst de vraag: zou het eigenlijk geen oude buitenmuur kunnen zijn? Ook de achtermuur heeft een aanmerkelijke dikte. Volgens een historisch bouwonderzoek dat in 1985 plaats vond zou deze 14e eeuw zijn. De achtergevel, de oostelijke zijmuur en deze tussenmuur zijn restanten van een oude bebouwing. De zuidgevel werd (omstreeks 1590?) met oude stenen herbouwd. De voorgevel dateert uit veel latere tijd.

De huisnaam Grijsesteyn

Eeuwenlang staat het huis bekend onder de naam Grijsesteyn. Al in 1544 wordt het zo genoemd en deze huisnaam heeft het tot heden behouden. Spellingsvarianten als Griesssesteyn, Grijsestain en Griese-stain komen ook voor. De uitgang "stein" kan betekenen dat het huis vroeger een gevel had van grauwe natuursteen waaraan het zijn naam ontleende. Zoals wel meer gebeurde kan deze later vervangen zijn door een houten. Vooral in het geval dat men naar achteren uitbouwde was dat plezierig omdat men bij een houten gevel meer licht binnen kreeg dan bij een meer gesloten stenen gevel. Enig aanzien heeft het huis zeker gehad, want we komen in de oudste acten diverse leden van vooraanstaande families tegen, die zitting hadden in het

gilde- of stadsbestuur.

Zo rustte op het huis een "outeygen" van 12 gulden en 171/2 stuiver welk bedrag in 1544 uitbetaald moest worden aan Beernt Proys en in latere jaren aan zijn zoon Aelbert, twee telgen uit een geslacht dat in de veertiende en vijftiende eeuw een grote politieke rol speelde in de stad Utrecht. In 1754 werden de rechten op dit outeygen door de kinderen van Johannis van IJzendoorn getransporteerd op de momboirkamer.

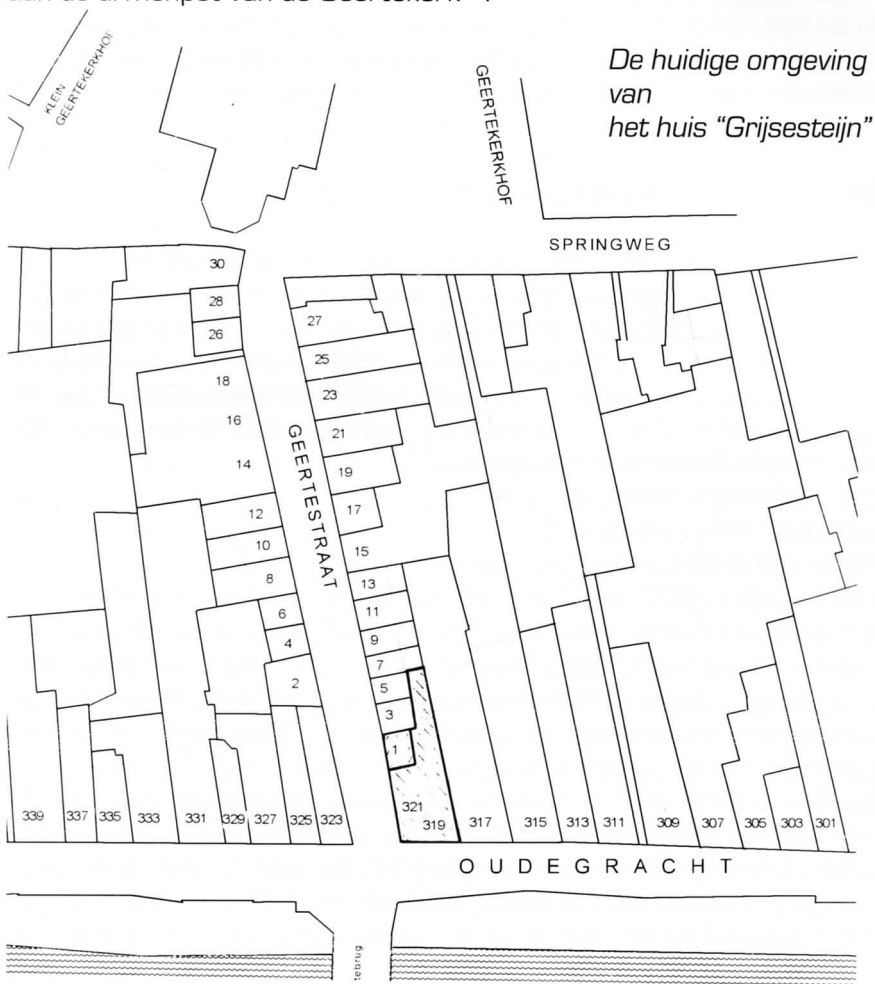
De Geertekerk en zijn "buren"

Het huis ligt in de oude stadsparochie van de Geertekerk. Deze omvatte het zuidwestelijke gedeelte van de stad begrensd door de Catharijnesingel, de Lange Smeestraat en de westzijde van de Oudegracht. Tegenover deze kleine stadsparochie stond een naar verhouding grote buitenparochie. Hieronder vielen het westelijk deel van de stadsvrijheid tussen de Vaartse en de Leidse Rijn en de gerechten Westraven, Papendorp en Galekop.

De Geertekerk werd als laatste van de vier parochiekerken omstreeks 1200 gesticht. Ze stond aanvankelijk buiten de stadswal, maar werd halverwege de dertiende eeuw binnen de stadsmuren herbouwd. In 1477 werd de kerk verrijkt met de door Steven Butendijc gegoten luiklok "Ghertrut" en in 1506 werd daar de klok genaamd "Jezus Maria Johannes", gemaakt door Geert van Wou, aan toegevoegd. Beide klokken hangen nog steeds in de toren van de Geertekerk en worden 's zondags en op feestdagen door het Utrechts Klokkenluiders Gilde geluid.

De Geertekerk kende, net als de andere parochiekerken, een armenpot waaruit men de uitdeling aan de behoeftigen bekostigde van brood, boter en soms een klein bedrag aan geld. De beheerder van het geld was de Heilige Geestmeester na 1623 potmeester genoemd. Hij werd gekozen door en uit de parochieleden die meestal werden aangeduid als "de burens". De armenpot verkreeg haar middelen uit allerlei soort van schenkingen. De welgestelde bewoners van de oudegrachthuizen die nog ter sprake zullen komen in dit verhaal, bleken volgens de archieven van de kerk "spekkers" van de pot te zijn geweest. In 1551 schonk Emerantiana Evert van Coddenoortsd., de vrouw van Egbert van Schonenborch (Grijsesteijn), f. 10.-. In 1563 bestemde Peter Jans Vastaert (Oudegracht 315) f.25.- voor een we-

kelijkse uitdeling van brood en geld aan de Utrechtse armen. Jan van Blocklant, eens zelf Heilige Geestmeester, en zijn vrouw Cornelia van Dashorst (Oudegracht 317) vermaakten zelfs hun hele nalatenschap aan de armenpot van de Geertekerk (B).

Eigenaren periode 1544-1564

Op dinsdag 4 november van het jaar 1544 werd een acte opgemaakt waarin Willem Bol Peterss., "die beduerwercker", en zijn zuster Anna ieder voor zich aan hun zwager Vrederick Mom (getrouwd met hun zuster Weyndelmoet) overgaven:

“dat rechte derdendeel van 't vierendeel van de alinger huysinge ende hofstede van voren tot afteren, gelegen op ten noerthoeck van 't Synte Geertruyden Steech”

In de marge werd toegevoegd: “geheten Griessesteyn”.

De drie kinderen van Peter Bol, Willem, Anna en Weyndelmoet, hadden dit deelbezit van het huis, te zamen een kwart gedeelte uitmakende, verkregen uit de erfenis van hun oom Hilbrant Scaey⁽²⁾.

Later, in 1562, werden de rechten die Joestgen de dochter van Vrederick Mom nog op het huis kon laten gelden door Egbert van Schonenborch voor een bedrag van f 200 afgekocht.

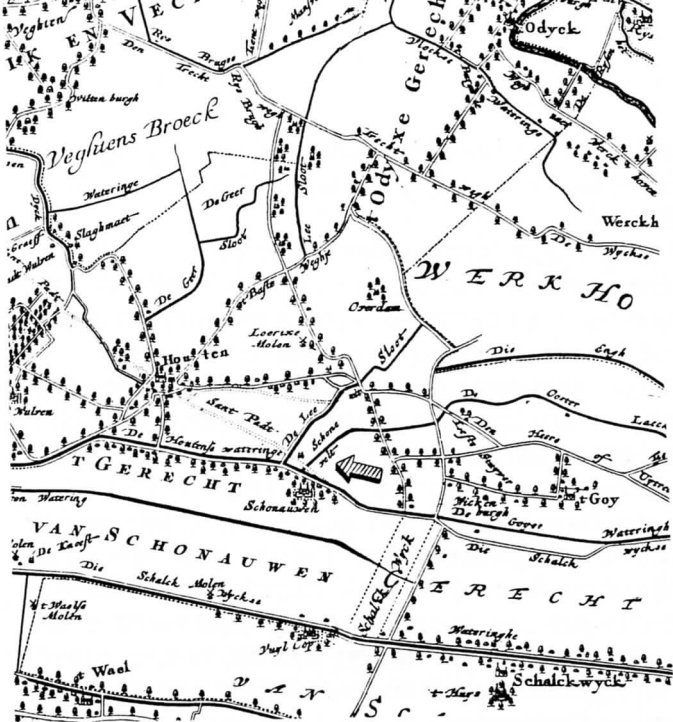
Deze Egbert was de zoon van Aelbert van Schonenborch en Jut IJbrant Woutersdr. van Diemen⁽³⁾. Met zijn zusters Anthonia⁽⁴⁾ en Aelbertgen en de weduwe van zijn broer Anthonis verkoopt hij in de jaren 1564 en 1565 het familiebezit aan de Oudegracht en de Geertestraat, dat het huis Grijssesteyn omvatte en nog twee naast elkaar gelegen cameran die achteraan op het erf van het huis stonden⁽⁵⁾. Toen de familie zaken afgehandeld waren kocht Egbert met zijn vrouw Emeriantiana Evert van Coddenoortsdr. het huis Oude Kamp 16, onlangs gerestaureerd en besproken in Steengoed nr. 11, maart 1992.

Henrick Evertss. van Schonevelt, eigenaar 1564-1595

Henrick van Schonevelt en zijn vrouw Aeltgen Anthonisdr. waren in 1564 de kopers van de helft van Grijssesteyn. De andere helft hadden ze al eerder van Egbert van Schonenborch in erfpacht gekregen. Ze bleven hem nog f 200 schuldig als hypotheek op hun huis⁽⁶⁾.

Henrick was spiesmaker en lid van het smedengilde en stamde uit een gegoede familie, die in 1394 al beleend werd met 24 morgen (= ruim 20 ha) land gelegen onder Houten naast de wetering “die Lede”. Hierop stond de begraven hofstede Schonevelt. Begraven hofstedes waren versterkte stenen huizen of boerderijen omgeven door een gracht en vaak voorzien van een toegangspoort.

Henrick was een zoon van Evert van Schonevelt, maar niet de oudste zoon. Everts leenvolger werd in 1550 Jan van Schonevelt zijn oudste in leven zijnde zoon, die zijn broers en zusters ieder f 200 moest uitbetalen⁽⁷⁾. Henrick was borger van de stad Utrecht en bewoonde in 1555 Grijssesteyn.

De hofstede "Schonevelt" tussen Houten en Schalkwijk (aangegeven met pijl). Detail van kaart van Bernard de Roy, 1696.

Het waren roerige jaren die hij daar aan de Oudegracht beleefde. In 1566 zag hij de beeldenstormers voorbij zijn huis trekken toen zij de Geertekerk als hun eerste doelwit kozen. Ook maakte hij mee dat deze kerk in 1580 in handen van de hervormingsgezinden kwam.

Verkleining van het perceel en bouwactiviteiten

De familie Van Schonevelt was gedurende ongeveer 40 jaar eigenaar/bewoner van het huis Grijssesteyn. In deze lange periode vonden diverse veranderingen plaats.

Zo werd in 1571 een deel van het erf verkocht aan de bureu Jan Cornelisz. van Blocklant en zijn vrouw Cornelia Dyrck Mor van Dasherstr. (9) die daardoor een uitgang kregen in de Geertestraat. Het gevolg was wel dat er een eind kwam aan de oude toestand waarbij het erf van Grijssesteyn achter het buurhuis Oudegracht 317 doorliep tot aan nr. 315 toe.

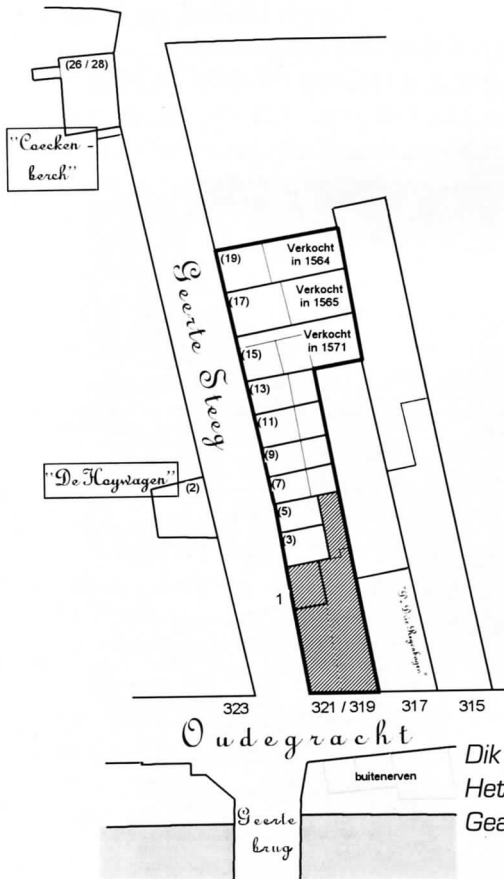
Er werd een bouwovereenkomst gesloten waarbij Jan van Blocklant verplicht werd tot het opmetselen van een scheidingsmuur (op de oude fundamenten) die gemeenschappelijk eigendom zou zijn. Hij mocht zijn nieuwe "backhuys" daaraan verankeren. Beide partijen beloofden:

“ten beyden zijden geen wijngaerden noch boomen en sullen aen de voornoemde myyre planten noch poten die daer boven wasschen... opdat zij den anderen die luchte nyet en benemen”.

Buurman Van Blocklant bouwde dus in 1571 een achterhuis, maar de Van Schonevelts bleven niet achter. Zoals algemeen gebruikelijk in de 16e eeuw ging men het lange lege achtererf volbouwen met kleine woningen, de zogenaamde cameran. Vooral bij een hoekhuis was dit aantrekkelijk omdat de cameran dan hun uit- en ingang aan de straatzijde konden hebben en niet in een poortje of slopje.

Deze cameran werden verhuurd en dat was in die tijd een normale geldbelegging en bron van inkomsten.

Wat er in de jaren 1588-1592 gebeurde valt te reconstrueren uit de omschrijvingen van het huis zoals die voorkomen in de acten van die jaren.

Het ging ongeveer als volgt: In 1588 start men de “timmering”. Het huis wordt aan de kant van de Geertestraat verlengd met twee cameran die er dan al staan en gebouwd moeten zijn na 1564.

Hieruit ontstaat dan Geertestraat 1, een zelfstandige woning wel onder één dak met het grote huis, maar met een eigen voordeur met een trap naar de straat. Vervolgens bouwt men twee nieuwe cameran⁽¹⁰⁾. In 1595 is dan de volgende toestand gerealiseerd en wordt door de weduwe Van Schonevelt en kinderen verkocht:

Dik omrand:

Het bezit van de familie Schonenborch.

Gearceerd: Het huidige perceel.

“alinge huyslinge, erff ende hoffstede, zoe deselve in twee woeningen onderdeylt ende die caemere ofte huyslinge daeraen gehorich ende in Sinte Geertruydenstege met trappen uitgaende, kelders, cluys, bodem ende boort, glaesen, glaesraempten, toorn (hiermee zal wel een traptoren bedoeld zijn) ende lootdse, mitsgaders den twee caemeren daerachter aen ten noortsijde der Geertenstege gelegen ende daer-aen behoerende”.

Er waren in totaal 5 woningen, die door 7 partijen bewoond werden n.l. Willem van Hanesteyn tinnegieter, Evert van Blommerweert, Aeltgen Anthonisdr. de weduwe van Schonevelt en “ene Catharina”, en dan nog Jacob van Ackeren en Henrick Beerntss. “Ieremaecker” met Loeff de wever. De beschrijving geschiedt vermoedelijk van de Oudegrachtzijde af de hoek om en dan zal de smederij, in 1595 tinnegieterij, gelegen hebben achter wat nu nr. 319 is, het gedeelte dat in 1592 het “cleyne huys” genoemd wordt. Volgen we het rijtje namen van de bewoners dan kan de weduwe Van Schonevelt, als derde partij genoemd, Geertestraat 1 bewoond hebben en deze veronderstelling stemt overeen met het feit dat het grote huis in 1592 voor vier jaar verhuurd was. (aan Floris Claess. tegen een huur van f 55)

Het huis had in 1595 nog een traptoren, maar waar deze gestaan heeft is niet bekend. Wel is er in de kelder een gedeelte van een stenen trap gevonden, die dood loopt tegen een gewelf. Deze bevindt zich onder de gang van nr. 319 tegen de scheidingmuur met nr. 321 aan. De opgang zit in de kelder van nr. 321. Of we hier te maken hebben met een restant van de oude traptoren is nog niet aangetoond.

Begin van de oude keldertrap.

Boveneinde van de trap met een daar zichtbaar gedeelte van een gewelf. (foto's Ans Wigbold)

Verder is vermeldingswaard dat in 1595 Geertestraat 1 voor het eerst genoemd wordt.

Op 8 november 1594 betaalt Henrick van Schonevelt al zijn plechten af en een dag later sluit hij een nieuwe lening af groot f 600 tegen $6\frac{1}{4}$ %. Als onderpand stelt hij niet alleen zijn huis met de caemeren, maar ook de huur van het grote huis.

Ongetwijfeld had hij de bedoeling de bouwactiviteiten voort te zetten, maar daar kreeg hij de tijd niet meer voor. Hij overleed evenals zijn burens het echtpaar Van Blocklant in 1595, een jaar met een hoog sterftecijfer. Korte tijd later, omstreeks 1597 werd de pest weer epidemisch en daarom is het niet uit te sluiten dat ze aan deze ziekte gestorven zijn. De sterfgevallen deden zich vooral voor in de buurten gelegen bij de stadspoorten⁽¹¹⁾.

Willem Aertss. van Duyren eigenaar 1595-1609

Het huis werd in 1595 verkocht aan de overbuurman Willem Aertss. van Duyren die al eigenaar was van "De Hoywagen"⁽¹²⁾ een huis dat vlak achter het zuidelijk hoekhuis Oudegracht/Geertestraat lag. Hij was nagelsmid en dit verklaart zijn aankoop van Grijesteyn met zijn "lootdse". Hij was geboren en getogen in de Geertesteeg dat een gezellig straatje moet geweest zijn waar nogal eens onderling getrouwd werd. Zijn vader bewoonde in 1584 een gedeelte van het huis "Coeckenberch" (Geertestraat 26/28). Zijn zuster huwde haar buurman en bleef haar "steegje" ook trouw⁽¹³⁾.

Willem Aertss. trad driemaal in het huwelijk. Uit de verbintenis met zijn eerste vrouw Margaretha Swieterincx Martensdochter werden vier zonen geboren, genaamd Aert, Abraham, Davidt en Isaack. Zij kregen in 1604, toen hun vader hertrouwd was en nadat hij "De Hoywagen" verkocht had, als moederlijk erfdeel ieder 400 toegewezen. Het huis met de zes cameran diende weer als onderpand. De financiële kant van de zaak is voor ons verhaal niet zo belangrijk maar wel het feit dat er in 1604 zes cameran staan. Er zijn vier cameran bijgebouwd en het werk waarmee Henrick van Schonevelt was begonnen werd door Willem Aertss. afgemaakt. Het hele achtererf was nu volgebouwd.

Grijsesteyn smederij af

Jan Hendrickss. van Wiert (alias Mom of Mom van Weerde) werd in 1609 de volgende eigenaar van het huis. Hij was net als zijn voorganger een echte "Geertesteger".

De westzijde van de Oudegracht van de Vollersbrug tot aan de Reguliersbrug werd "onder de schuitemakers" genoemd. Hier woonden schuitemakers, houtkopers, kistemakers en timmerlieden. De Vollersbrug draagt echter niet voor niets die naam. In de zijstraten, waaronder de Geertestraat, oefenden veel lieden die bij de textielnijverheid betrokken waren hun ambacht uit. We treffen er drapeniers, linne- en wollewevers aan. Uit zo'n drapeniersfamilie was Jan van Wiert afkomstig. Hij was de zoon van Hendrick Rutgerss. van Wiert die in 1587 het oostelijk deel van de "Coeckenberch" kocht. Voor de tweede maal komen we bij dit huis terecht! Het vererfde op zoon Jan en raakte door verkoop in 1646 weer uit de familie.

Jan Hendrickss. van Wiert was 'verwer' van beroep. De ververij was in de zeventiende eeuw op dit gedeelte van de Oudegracht in opkomst. In 1868 was in de Geertestraat nog een poortje aanwezig waarop te lezen stond: "De inganck van de 3 regenbooge 1657", een toepasselijke naam voor een ververij. Het was de zijingang van het huis "De Drie Regenbogen" (Oudegracht 317) waarvan in 1634 Adriaen Adriaenss. van Lobbrecht eigenaar was geworden. De familie Van Lobbrecht kreeg in latere jaren ook Grijsesteyn in bezit. Zij verkochten het weer aan Nicolaas Nelleman de Ouden, een houtkoopman. Een eeuw lang van 1707 tot 1806 blijft het in diens familie wat tot gevolg had dat er geen transportacten werden opgemaakt. Voor ons betekent dat: weinig informatie uit de 18e eeuw.

Grijsesteijn voor de restauratie van 1930 (Foto: GAU/TA)

Grijsesteyn bakkerij

Op 5 maart 1842 wordt het huis openbaar geveild. In de akte, opgemaakt voor notaris C.J. Nagtglas worden de 2 percelen als volgt gekarakteriseerd:

Perceel 1: Een zeer ruim en weldoortimmerd huis, erf en grond ¹⁴⁾ met kelders en kluizen, voorheen geweest zijnde 2 huizen gelegen aan de westzijde van de Oudegracht en op de noordhoek van de Geertesteeg, inhoudsgrootte 1 roede 62 ellen, wordende in hetzelfde de brood- en kleingoodbakkerij sedert meer dan 150 jaren uitgeoefend en alsnog met succes gecontinueerd en zijnde dit perceel voorzien van onderscheidene boven- en benedenkamers, kapitale koorn- en andere zolders, mitsgaders kelders en kluizen aan de Oudegracht uitkomende en tot de bakkerij dienende.

Perceel 2: Een huis staande aan de noordzijde van de Geertesteeg, inhoudsgrootte als huis en erf 25 ellen, bevindende zich in dit huis twee vertrekken, een ruim portaal en een groote verwulfd kelder en alles onder een dak met vorig perceel.

Het preciese jaar waarin in Grijsesteyn een bakkerij werd gevestigd is niet bekend, maar het moet inderdaad omstreeks 1700 geweest zijn. In 1707 was de bakker Helmus Koutijs al huurder van Oudegracht 319. Een volledige rij bakkers kunnen we niet opdissen. Wel is bekend dat het huis in 1806 gekocht werd door Jan Hendriks Arends, geboren ±1771 in Essen aan de Ruhr. Hij was al bewoner van het huis sinds 1796, het jaar waarin hij trouwde met Gijsbertha van der Linden. Zij was de weduwe van Albertus de Greef, bakker/bewoner van Grijsesteijn en had de bakkerij na diens overlijden in 1786 alleen voortgezet met hulp van een inwonende dienstbode. Haar tweede echtgenoot, Jan Arends, is misschien voor hun trouwen wel bakkersknecht bij haar geweest.

In 1817 hertrouwde Jan Arends met de bijna 20 jaar jongere Maria Kapteijn, die als weduwe de zaak in 1842 overdeed aan de volgende in de rij, de bakker Daniel Bernardus van Koot, afkomstig uit Ulft. Hij betaalde een bedrag van f. 5175.- voor het hele huis.

De bakkerij werd nooit alleen verkocht, het ging altijd om Oudegracht 319/321 en Geertestraat 1 te zamen. De zes camera's hoorden er sinds 1707 niet meer bij.⁽¹⁵⁾

De laatste bakker/eigenaar was Jacobus Anthony van Asch. Na diens overlijden werd het huis in 1902 opnieuw openbaar geveild en gekocht door de timmerman/aannemer Bernardus Johannes van Baaren, bewoner en eigenaar van het buurhuis Oudegracht 317.

Het huis is dan gedeeltelijk ingericht tot bakkerij en winkel en heeft verschillende bovenwoningen die samen verhuurd waren tegen f 83,65 per maand. De koopsom bedroeg f 7600.

De noordelijke woning (nr. 319) bleef bakkerij. Tot 1906 was huurder H. Vos, daarna J. van Rouwendal die op zijn raam liet schilderen: Luxe Bakkerij "De Bijenkorf". Op de oude foto is het vastgelegd; de bakkerskar staat voor de deur en misschien is één van de twee personen die erbij staat de bakker zelf wel. Op de hoek is een sigarenwinkel. En dat is ons bekend want tot voor kort kon je er nog steeds terecht voor je rookartikelen. Een oud rek om spulletjes op uit te stallen is van de oude winkelinventaris overgebleven en staat nu te pronk in het kantoor van het Fonds.

Huurders en onderhuurders

Aangezien het huis uit meer woningen bestond en bestaat, bewoonde de eigenaar, indien hij er gehuisvest was, steeds maar één gedeelte en werd de rest van de ruimten verhuurd. Zoals we zagen was dat in 1592, 1595 en 1707 al zo. Ook Jan Arends had in 1824 inwoning en wel van Wopco Cnoop Koopmans die in 1827 als tweede hoogleraar werd aangesteld aan de doopsgezinde kweekschool te Amsterdam (16).

De adresboeken geven informatie over veel wisselende bewoners van diverse pluimage, een behanger, modistes, een houdster van een dienstbodenkantoor, een kleermaker, een boekhandelaar, een bierhandelaar, een ambtenaar van de Centrale Gezondheidsraad, een leraar Frans en de onderwijzeres Mej. S.J. Oosthout die er begin van deze eeuw nog het langst van allen gewoond heeft.

De kelders

In 1806 wordt het huis getransporteerd met het recht om een pijp te hebben in de put van het buurhuis "De Drie Regenbogen" om het water daar "uit te trekken". Ook mocht het regenwater geloosd worden

over de plaats van de bureu, die op hun beurt het recht hadden de pijp van een secreet te leiden in de voorkelder van het huis Grijses-teyn. Met deze voorkelder kan men de werfkelder van nr. 319 bedoeld hebben of het keldergedeelte onder de woning waarvan het gewelf is ingestort en dat met een muur is afgescheiden van het achterste gedeelte dat nog wel intact is. De toegang tot deze achterkelder bevindt zich op het plaatsje.

Ook de kelder van nr. 321 bestaat uit twee delen gescheiden door een muur. De voorkelder is (in 1930) met steunmuren, waarin doorgangspoortjes open gelaten zijn, volgezet.

Dit om te voorkomen dat ook dit gewelf zou instorten. In dit gedeelte, dat als kelderruimte niet bruikbaar meer is, bevindt zich de aanzet van de reeds eerder genoemde trap. De achterkelder is nog wel in goede staat en te bereiken via een luik in de vloer. Geertestraat 1 bezit een eigen kelder. In vroeger tijden zijn de kelders niet steeds als opslagruimte gebruikt. Ze hebben ook andere bestemmingen gekend. Resten van oude betegelingen die werden aangetroffen zowel in de voor- als achterkelder van nr. 321 wijzen hierop en ook de vermelding in 1609 van een sinds lang verdwenen schoenlappers- of pothuisje op de noordhoek van het huis is daar het bewijs van. En misschien heeft men in de achterkelder van nr. 319 het brood wel gebakken!

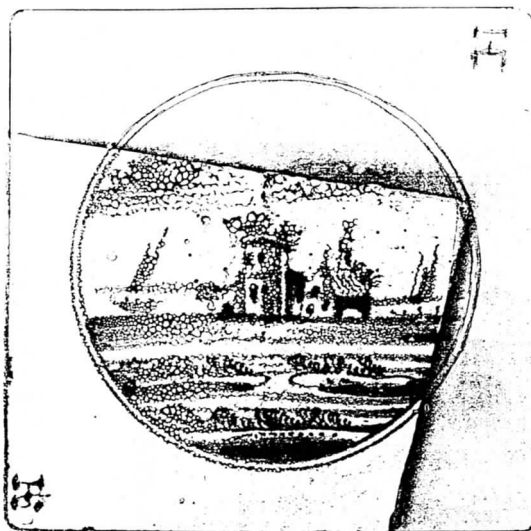

De met muurtjes gestutte kelder onder de voorzijde van nr. 321.

(Foto Ans Wigbold)

De betegeling die werd gevonden bestond uit effen exemplaren afgewisseld door tegels met een in blauw afgebeeld landschap in een dubbel omljnd medaillon, met op de hoeken spinnekopjes.

*Aangevuld fragment van de
landschaps tegel.
Mogelijk 18e eeuw,
afmeting 13x13 cm,
dikte 7 mm.*

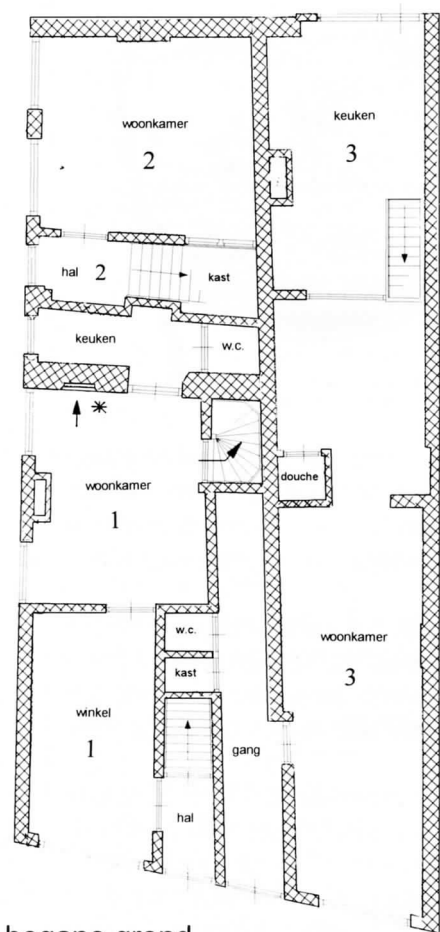
De familie Van Baaren

De Van Baarens hebben door inwendige verbouwing(17) en het plaatsen van een pseudo 17e eeuwse onderpui het huis gemaakt tot wat het nu is. Zij waren tenslotte mensen van het vak. Vader Bernardus Johannes was timmerman/aannemer, de zoon Lambertus Hendricus in 1915 architect later ook makelaar.

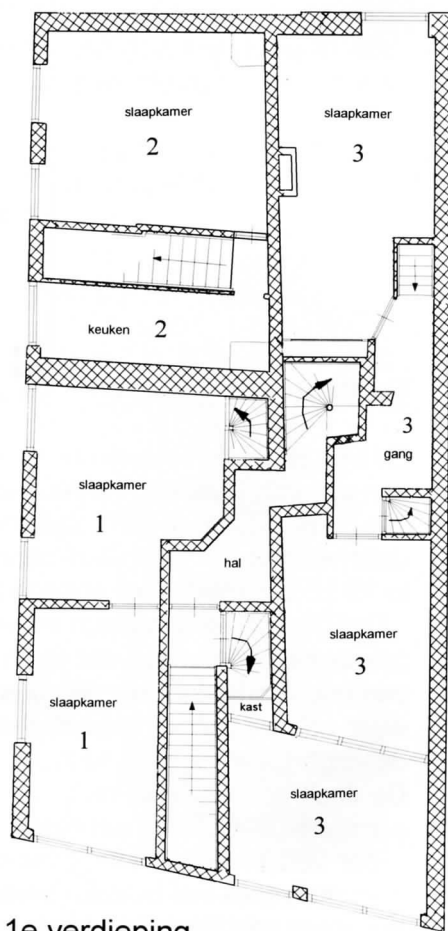
Om de diverse woningen zoveel mogelijk tot echte appartementen te maken is in de loop der jaren een curieus stelsel van liefst 7 trappen ontstaan waardoor je nu eens een verdieping niet aandoet, dan weer op een portaal belandt met twee wenteltrappen die beide naar de volgende verdieping voeren.

De dochter Josepha Francisca van Baaren erfde in 1929 bij testamentaire beschikking van haar moeder het huis Grijsesteyn. Met haar broer verzamelde ze kunst vooral 19e en vroeg 20e eeuwse schilderijen maar ook wel beelden, zilver en meubels. Deze collectie werd na hun dood tentoongesteld in hun als museum ingericht ouderlijk huis "De Drie Regenbogen". Vanaf 1980 zijn de kunstwerken in bruikleen gegeven aan het Centraal Museum. Het beheer van de collectie berust bij de "Van Baaren Stichting". Mej. Van Baaren had in haar testament bepaald dat haar nalatenschap in een stichting zou worden ondergebracht en aangezien Grijsesteyn ook tot de boedel behoorde werd het huis eigendom van de stichting, die het in 1978 verkocht aan het Utrechts Monumentenfonds.

Geertruida J. den Daas.

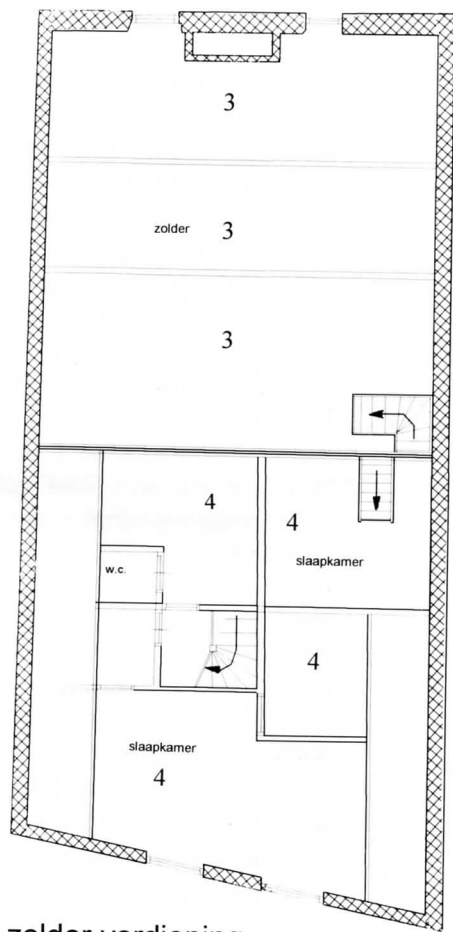
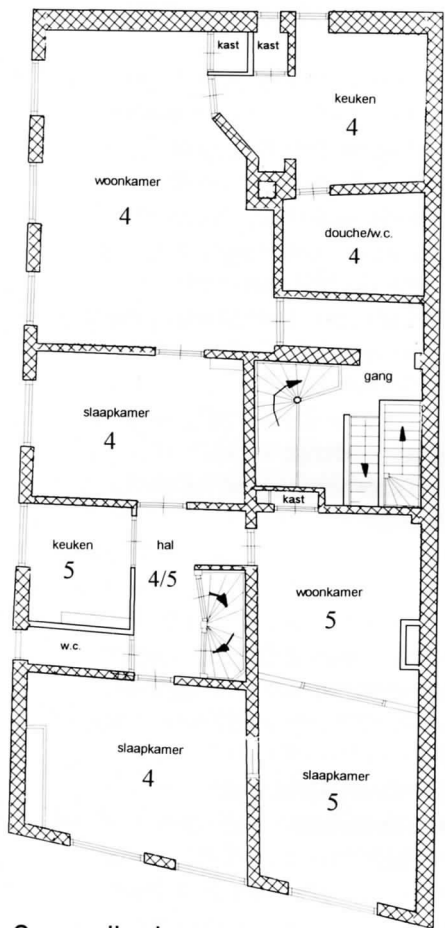

begane grond

1e verdieping

*De indeling van de begane grond en de verdiepingen van Grijsesteijn.
 De cijfers geven de 5 appartementen aan.
 De plaats van de nis op de begane grond is met een * aangegeven
 (Opmetingstekening U.M.F. maart 1982)*

Noten

- 1) Een gedetailleerde beschrijving met een reconstructietekening van de gevel aan de Geertestraat in Arch. Bouwhist. Kroniek 1983, p. 134-135 en 1984, p. 153-154.
- 2) Hilbrant Scaey was getrouwd met Elysabeth Ott Dirckssdr. Uuten Els weert. Hij was in 1516, 1521, 1523 en 1525 ouderman van het loutersgilde en in 1526 een van de stadsraden. Hij overleed om streeks 1536. Ott Dirckss, zijn schoonvader, woonde op de Oude gracht tussen de Tolsteegpoort en de Reguliersbrug. Hij werd in 1493 voor de verplichte lening aan de stad aangeslagen voor een half pond (= 3 Rijnse guldens). Er waren slechts twee tarieven: 1 pond en $\frac{1}{2}$ pond. Ott Dirckss. werd als vijfde genoteerd (gerekend vanaf de Tolsteegpoort) op een lijst van in totaal 19 namen. Was hij misschien de bewoner/eigenaar van Grijssesteyn?
- 3) Aelbert van Schonenborch overleed kort voor 23-1-1525. Hij werd in 1507 na opdracht van Gheryt Knijff beleend met "twee hoeven lants (27 ha.) gelegen in Otterspoorbroec (onder Breukelen) mitten gerichte tynss ende tienden".
Op dezelfde dag kent hij Vincent, zijne echtgenote, lijftocht toe aan de minste helft. (Maris, leenprotocollen, p. 48) Hij trouwde tweemaal. Zijn eerste vrouw Vincent overleed kort voor 26-2-1515. Zij liet drie onmondige kinderen achter. Daarna met Jut van Diemen, dochter van Ijsbrant Woutersss. die voor de verplichte lening aangeslagen werd voor een half pond. Hij was van 1486 t/m 1492 en in 1495/1496 tweede cameraer van de stad.
Uit dit tweede huwelijk: Egbert, Anthonis en Aelbertgen.
- 4) Anthonia van Schonenborch trouwde tweemaal, beide keren met een weduwnaar. De huwelijken duurden slechts kort. In 1530 is ze weduwe van Huybert van Rhenen en reeds in 1531 wordt ze vermeld als weduwe van Peter Hubertss. Pauw, goudsmid. Gezien haar weduwestaat in 1530 was zij waarschijnlijk een kind uit het eerste huwelijk van Aelbert van Schonenborch.
- 5) Niet te verwarren met de cameraren die later vlak achter het huis staan.
- 6) Deze hypotheek gaf Egbert van Schonenborch als huwelijksgift aan zijn dochter Meynsgen. De schuld werd 12-1-1620 afbetaald door Jan Henrickss., verwer, waarbij de kunstschilder Abraham Bloemaert, weduwnaar van Judith Egberts van Schonenborch optrad als gemachtigde van Johan Thin (zoon en erfgenaam van Meynsgen en wonende te Gouda).

- 7) Maris, leenprotocollen p. 105 en 106. Op de kaart van Bernard de Roy van 1696 staat het huis Schonevelt ingetekend. Thans Leedijk 1.
- 8) B.A. Archief van den armenpot van de St. Geertruidakerk. nrs. 836 en 841.
- 9) Jan van Blocklant (in 1569 vermeld op de gildenlijst van de want-snijders) was de broer van de schilder Anthonis van Blocklant. Zijn vrouw Cornelia was een nicht van de schilder Anthonio Moro, eigen lijk Anthonis Mor van Dashorst geheten. Het huis Oudegracht 317 was eigendom geweest van de familie Van den Borch (Verborch, Van den Burch). De moeder van Cornelia was een Van den Burch en door vererving en uitkoop van de familieleden Volcken en Clemens van den Borch kwam het huis aan haar dochter en schoonzoon bij wie zij inwoonde.
- 10) Logisch gevolg van deze reconstructie is wel dat de achtergevel dan niet 14e maar 16e eeuws zou zijn en dat valt weer moeilijk te combineren met de dikte van de muur.
- 11) J.O.U. 1991, p. 93 e.v.
- 12) Hij was van 30-4-1589 tot 24-2-1604 eigenaar van "De Hoywagen".
- 13) Willemptgen Aert van Duyrendr. trouwde de timmerman Heymerick Eerstenszn., Ze waren bewoners en eigenaars van een deel van het tegenwoordige huis Geertestraat 20.
- 14) Het huis bezat op de werf een buitenerf, in 1950 onteigend.
- 15) Zij werden verkocht aan Jacobus Voorbij. Na 1731 hebben ze niet alle zes dezelfde eigenaar meer.
- 16) Wederdopers, menisten, doopsgezinden in Nederland 1530-1980, p. 93 met portret van W. Cnoop Koopmans die leefde van 1800-1849. Hij was dus pas 24 jaar toen hij op de Oudegracht woonde.
- 17) Er is een aanwijzing dat deze inwendige verbouwing reeds in 1914 plaats vond. In het adresboek van dat jaar worden namelijk geen bewoners vermeld.

Adres:

Oudegracht 319-321: Kadaster: Gem. Utrecht Sectie C
minuutnr. 2332, na 1950 nr. 7145
Huisnrs. van 1795 tot 1898:
Wijk B nrs. 58 - 59 en 63 - 64
Huisnr. van 1898 tot 1917: 151

Geertestraat 1: Kadaster: Gem. Utrecht Sectie C
minuutnr. 2331
Huisnr. van 1795 tot 1898:
Wijk B nr. 510

Eigenaren:

? - 1564 Fam Van Schonenborch
de helft heeft Henrick van Schonevelt in erfpacht.

1564 - 1595 Henrick van Schonevelt

1595 - 1609 Willem Aertss. van Duyren

1609 - 1675? Jan Henricks. van Wiert, alias Mom en erfgenamen.

1675? - 1707 Peter van Lobbrecht en erfgenamen.

1707 - 1806 Nicolaas Nelleman en erfgenamen.

1806 - 1842 Jan Hendriks Arends en na hem zijn weduwe Maria Kapteyn.

1842 - ? Daniel Bernardus van Koot en na hem zijn weduwe Maria
Johanna Verhoef.

? - 1902 Jacobus Anthony van Asch, gehuwd met Anna van Doorn.

1902 - 1929 Bernardus Johannes van Baaren en na hem zijn weduwe
Wilhelmina Josepha Koster.

1929 - 1959 Josepha Francisca van Baaren.

1959 - 1978 Van Baaren Stichting.

1978 - heden Utrechts Monumentenfonds

Geraadpleegd werden:

- Dr. A.J. Maris. Repertorium op de Stichtse leenprotocollen.
- L.E. van den Bergh-Hoogterp. Goud- en zilversmeden te Utrecht in de late middeleeuwen.
- Alles wat aesthetisch bloeit. De collecties L.H. en J.F. van Baaren en D. Hannema. Tentoonstellingsuitgave 1993.
- W.A. Wijburg. Anthonie Mor van Dashorst, vermaard schilder van Utrecht en zijn naaste familie. Ned. Leeuw 1959.
- Mr. J. van Lennep en J. Ter Gouw. De uithangteekens. 1868
- R. Rommes. Op het spoor van de dood. De pest in en rond Utrecht. J.O.U. 1991
- drs. J.A.M. Smits en O.J. Wttewaall. Houten. Ontstaan en groei. Monumenten-inventarisatie Provincie Utrecht.
- Thuis in de late middeleeuwen. Het Nederlandse burgerinterieur 1400-1535. Tentoonstellingsgids 1980.
- Dingeman Korf, Tegels, 1965.
- Dr. A. van Hulzen. Utrechtse kerken en kerkgebouwen.
- Dr. C. Catharina van de Graft. De armenpotten van St. Nicolaas en de St. Geertruidakerk te Utrecht. J.O.U. 1926

Gemeente Archief Utrecht

- Raads Dagelijks Boek. S.A.1 inv.nr. 13
- Naamlijsten van gildebroeders, 1569. S.A. 1 inv.nr.225
- Register van den geleenden penningen anno XCIII. inv.nr. 623
- Minuten van transporten en plechten inv.nrs. 705, 3243, 525
- Archief van den armenpot van de St. Geertruidakerk. Bew.Archieven. inv.nrs. 836, 841
- Adresboeken.
- Volkstellingsregister 1824

Uitgave: Het Utrechts Monumentenfonds
Tekst: Geertruida J. den Daas
Lay-out: Dirk van Sichem
Druk: Drukkerij Storm

STEEN-GOED verschijnt 4x per jaar.